

vi jogrendszer fogalmának a célnyelvi jogrendszerben megfelelő fogalmát jelölő kifejezést kell megtalálnia (funkcionális ekvivalencia). A funkcionálisan ekvivalens fogalmak azonban adott esetben nyelvileg teljesen másképpen jelöltek. A büntetlen előélet a francia jogban *casier juridique vierge*, vagyis szó szerinti fordításban „szűz bűnügyi nyilvántartás”.

A fő probléma azonban az, hogy nem mindig akad a célnyelvi jogrendszerben funkcionálisan ekvivalens fogalom. A jogi szövegek fordítójának nagy dilemmája, mihez kezd a csak részben ekvivalens fogalmakkal, illetve azokkal, melyeknek nincs funkcionális párja. A kérdést még tovább bonyolítja, hogy egy adott természetes nyelvet akár több nemzeti jogrendszer is használhat (ilyen például a francia jogi nyelv Svájcban, Belgiumban és Franciaországban), és előfordul, hogy azonos fogalmat a két jog más-más kifejezéssel jelöl. Az igazságügy-minisztert a francia jogban például a *Garde des Sceaux* elnevezés jelöli, míg a belga jogban *ministre de la justice* (79).

Különös dimenziót ad a jogi fordításnak, amikor egy adott nyelv, amely egyébként egy (vagy több) nemzeti jogrendszer jogi nyelve is, semleges közvetítő nyelvvé válik. Ilyen funkciót tölt be a francia nyelv az Európai Unió Bíróságánál. Az ilyen kontextusban használt nyelvek elszakadnak, el kell hogy szakadjanak a nyelvet használó nemzeti jogoktól, és adott esetben új, a nemzeti jogi nyelvben nem létező kifejezésekkel gazdagodnak (például az *effet utile* mint az Európai Bíróság által létrehozott új terminus).

Ortutay Katalin könyve azt kínálja az olvasó számára, amit ígér: betekintést nyújt a jog és a nyelv világának összetett és izgalmas kapcsolatába.

Somssich Réka

Vlahović, Plamenka – Bugarski, Ranko – Vasić, Vera (szerk.)

Zbornik u čast Melaniji Mikeš – Višejezični svet Melanije Mikeš

[Tanulmánygyűjtemény Mikes Melánia tiszteletére – Mikes Melánia többnyelvű világa]

Novi Sad: Filozofski fakultet, 2009. 206 p.
ISBN 978-86-6065-027-8

Amikor szemügyre vettem a Mikes Melánia professzor asszonynak szentelt kötetet, nagy megtiszteltetés volt számomra az a tény, hogy egy legenda tiszteletére szánt emlékkönyvet tartok a kezemben. Mikes Melánia nevével 2001-ben, a pécsi nyelvtudományi doktori iskola előadásainak keretében találkoztam először. Számos kutatását és tanulmányát olvasva egy alkalmazott nyelvészeti legenda képe bontakozott ki előttem. Mindig is sajnáltam, hogy az évek során nem sikerült vele személyes kapcsolatba lépnem.

Maga a kötet egyszerű, puha kötésű, szürke borítós könyv, amelyre zöld betűkkel van kírva a cím Mikes Melánia nevével, szerb nyelven. Egyetlen képecske díszíti, az Újvidéki Bölcsészettudományi Kar logója. Már a kötet külseje is az egyszerűséget és Mikes Melánia életútjának egyik fő tulajdonságát, a szerénységet sugallja. A szerénység azonban kincsekkel teli tapasztalatokkal és gazdag tudományos eredményekkel párosult. Mikes Melánia fényképéből (az ötödik oldalon) életenergia és örök tudományos kíváncsiság érezhető.

Az első meglepetés maga a kötet nyelvezete. Habár címe a többnyelvűsége utal (*Mikes Melánia többnyelvű világa*), és a kötetben öt különböző nyelven találunk tanulmányokat, a borítón lévő információk csak szerbül olvashatók. Ez első pillantásra eltántoríthatja azokat az olvasókat, akik nem értenek szerbül, bár bizonyára találnának benne számukra érdekes írásokat. Az előszók is csak két nyelven olvashatók, szerbül és angolul. A ma-

gyar nyelvű előszó hiánya számomra nehezen érthető, különösen mert Mikes Melánia életrajzából láthatjuk, hogy ő maga kétnyelvűként nőtt fel (anyanyelvei a szerbhorvát és a német), már kora gyermekkorában magyart, franciát és angolt tanult, egyetemi tanulmányait angol, francia, német és szerbhorvát nyelven folytatta, valamint hét nyelven publikált. Több nyelven közölt általános információkkal a szerkesztők még méltóbb tiszteletet adhattak volna Mikesnek, és ezzel egyensúlyba kerülhettek volna a professzor asszony 1960 és 2008 között publikált angol, francia, magyar, német, román, szerb és orosz nyelvű (266 tételből álló) tanulmányainak gazdag listájával (17–36).

A kötetben tizenöt szerző publikált, a szerkesztők Mikes Melánia barátait és kollégáit kérték fel erre a nemes feladatra. A tanulmányok sorba helyezését a kötetben – az előszóban olvasható magyarázat ellenére – nehéz megindokolni. Az alábbiakban kizárólag a magyar, szerb és angol nyelven írt cikkekből szemezgetünk.

Andrić Edita (37–55) a vajdasági magyar diákok kétnyelvűségéről írt szerb nyelven (*Dvojezičnost mađarskih đaka u Vodvodini*). Ezt követően Bálizs Jutka, Erdély Lenke és Mikes Melánia *Verbális interakciók alkalmazása a környezetnyelv tanításának kezdeti fázisaiban* című magyar nyelvű tanulmányát olvashatjuk (57–67). Míg Andrić saját kutatásának eredményeiről számol be, és a vajdasági diákok kétnyelvűségi fokát igyekszik leírni, Bálizs, Erdély és Mikes cikkéből a szerb nyelv magyar tannyelvű tagozatokon folytatott oktatásáról szerezhetünk érdekes információkat. A sort Bugarski Ranko folytatja az Európában szereplő regionális és kisebbségi nyelvek helyzetéről (*Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima*) szóló szerb nyelvű írásával (69–80). Cikkéből sok hasznos adathoz juthat az olvasó az európai jogi eljárásokról. Cseh Márta magyar nyelvű cikke következik *A derék ragozásáról* címmel (81–88), valamint Dezső László angol nyelvű tanulmánya, amely a magyar szintaxis

tipológiai jellemzésével foglalkozik (*An outline of the typological characterization of Hungarian syntax*) (89–96). Cseh a *derék* szó etimológiájával foglalkozik, és számos érdekes kérdést vet fel ebben a témában, Dezső pedig Mikes Melánia 1971-ben megjelent szerbhorvát–magyar kontrasztív grammatika könyvéből kiemelt néhány témát vesz ismét górcső alá. Gudurić Snježana a nyelvtanulás artikulálási alapjait magyarázza szerb nyelvű, *Artikulaciona baza i učenje jezika* című írásában (97–105). Ezt követi Jovanović Romanca tanulmánya, mely a kétnyelvűek szókincsének kölcsönszavak és tükörfordítás segítségével történő gyarapításával foglalkozik (*Leksički kalk i pozamljenice kao vid obogaćivanja rečnika dvojezičnih govornika*) (107–112). Puja-Badesku Marina cikke a vajdasági román gyermekek kétnyelvűségét taglalja (*Dvojezičnost rumunske dece u Vojvodini*), vajdasági terepkutatásának egy részét mutatja be (145–150). Ezt követi Radovanović Milorad tanulmánya a „határ” metaforáról az elmosódott halmazok logikája szempontjából (*Metafora „granice” iz ugla fazi logike*) (151–158). Szépe György *Tér és idő leképezése a grammatikában* című írása a magyar és francia nyelvre összpontosít (159–167). Stanojević Danijela saját kutatása eredményeiről számol be, az angol mint második nyelv óvodai elsajátításával foglalkozik (*Acquiring English as a second language in kindergarten*) (169–179). Tir Mihail cikke a kontrasztív nyelvészet szerepét elemzi a szlovák mint anyanyelv tanításában (*Primena kontrastivne lingvistike u nastavi slovačkog jezika kao materinjeg*) (181–187); két viszonyról esik szó: szlovák nyelvjárás – szlovák irodalmi nyelv, illetve szerb nyelv – szlovák nyelv. Vasić Vera és Vlahović Plamenka tanulmányukban (*Termini iz oblasti dvo/višejezičnosti u srpskohrvatskom i francuskom jeziku*) szerbhorvát és francia nyelven írnak az anyanyelvűségről, a kétnyelvűségről és a többnyelvűségről (189–206).

Amint láthatjuk, a kötetben lévő tanulmányok változatos és érdekes témákat vetnek fel. Ahogyan a szerkesztők a tanulmánykötet elő-

szavában is említik, ez a könyv egy jelentős tudós iránti nagybecsülés csekély záloga, ezért olyan nyelvészeknek ajánlom, akik Mikes Melánia többnyelvű világa aktuális kérdéseinek egy szeletébe szeretnének betekintést nyerni.

Aleksa Varga Melita

Bárczi Zsófia – Vančoné Kremmer Ildikó (szerk.)

Margó

Írások a fordításról és a kétnyelvűségről

Pozsony: AB ART Kiadó, 2010. 231 p.
ISBN 978-80-8087-086-7

A *Margó* című kötet 2010-ben látott napvilágot a pozsonyi AB-ART Kiadó gondozásában. Az *Írások a fordításról és a kétnyelvűségről* alcímet viselő kötet tizenhét nyelvész, illetve irodalmár írásait tartalmazza. A mű megjelenését a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatta. Szerkesztői, de jórészt szerzői is a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem magyar tanszékének a munkatársai, de találunk szerzőket Pozsonyból és Besztercebányáról is. Az elsődlegesen a szlovákiai magyar tudományosságot képviselő alkotók mellett a fordítástudomány és a kétnyelvűség-kutatás néhány magyarországi, valamint egyik erdélyi képviselője is helyet kapott a kötetben (Heltai Pál, Csörsz Rumen István, Kozmács István, illetve Benő Attila személyében). Közülük többen az utóbbi esztendőben vendégtanárként dolgoztak szlovákiai egyetemeken magyar tanszékeiken. Kár, hogy mindezek az információk a kötetből – elő- vagy utószó, netán fülszöveg hiányában – nem derülnek ki.

A kötet egyaránt kapcsolódik a nyelv- és az irodalomtudományhoz; a tanulmányok szövegében – a témától függően – szlovák, cseh, latin, német, angol, olasz, román és finn nyelvű sorok, olykor teljes versek bukkannak fel. A kétnyelvűséghez és a fordítás elméleté-

hez, sőt gyakorlatához szinte mindegyik tanulmánynak van köze. Kissé mégis eltér a fenti tematikától, s így a többi írástól a kötetet nyitó Mészáros András-tanulmány, amely filozófiai indíttatású munkának tekinthető, s *A szellemtörténeti látásmód elemei Szelényi Ödön elméletében* címet viseli (5–14). Szelényi Ödön (1877–1931) mintegy húsz évig Felső-Magyarországon (Lőcsén, Késmárkon, Pozsonyban) élt és dolgozott.

Ugyancsak a többitől eltérő témájú Menyhárt József *Blogolok, tehát vagyok...* című írása (197–205). Ez a blogok világába nyújt betekintést, továbbá ötleteket is ad a blogok nyelvészeti feldolgozására: „Az emotikonok használata, a különböző rövidítések, a szóösszevonások, az alternatív ortográfiai megoldások a helyesírás és a nyelvművelés témáiba vágó vizsgálódásokat, a bloggerek nicknévválasztása pedig az onomasztikai kutatások témakörét bővítheti” (204).

A Misad Katalin tollából született s a lexicográfiához is sorolható, de a kétnyelvű helyzet gondjait is érzékletesen bemutató munka sokat eláruló címe: *Terminológiai problémák a szlovákiai magyar tannyelvű alapiskolákban használt kétnyelvű szakszótárakban és szakkifejezés-gyűjteményekben* (151–165). Az inadekvát szakszó-megfeleltetéseknek és tükörfordításoknak (*populációsűrűség, orvosi vizsgálati szoba, emberbolha, jeges róka* stb.) olykor egészen meglepő példái alátámasztják a szerző egyik fő megállapítását: „A szlovák és a magyar nyelv eltérő formai sajátosságai is rányomják bélyegüket a szlovákiai magyar szakszókincs állapotára és használatára” (162). Igen jellegzetesek még a szókészlet regionalizmusok (*púpava* 'pityang', *cimporrú* 'piszé', *buhu* 'nagy fülesbagoly') esetei is. A szerző leszögezi: „a hiányzó szaknyelvi regiszterek létrehozása kisebbségi viszonylatban különös körültekintést kíván” (162). Számos szaknyelvi szó tükörfordítása az államnyelvből és a regionális kifejezések használata nemcsak Szlovákiában, hanem Erdélyben, a Vajdaságban és Kárpátalján is probléma. Szintén gondot okoz, hogy ugyanarra a foga-